

Свиридюк Наталія Петрівна,
заступник завідувача НДІ кримінологічних
досліджень ДНДІ МВС України, доктор
юридичних наук, професор

«СОСТА» В СИСТЕМІ ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ В УКРАЇНІ

Сучасні реалії для українського суспільства, перш за все, пов'язані з відкритою зовнішньою агресією, посяганням на державний суверенітет та територіальну цілісність. Поряд з цим, відкрита війна проти України супроводжується низкою заходів інформаційного, економічного, політичного та кримінологічного характеру, які прийнято сприймати як гібридні загрози, що руйнують суспільство, владу, економічні відносини та соціально-культурні зв'язки з середини, сприяючи тим самим воєнній агресії в цілому. Досліджуючи гібридні загрози у сфері цивільної безпеки в Україні, нами було доведено, що найзначніші ризики поширення гібридних загроз стосуються, з-поміж іншого: діяльності незаконних збройних формувань – 56 %; незаконного обігу ЗБВ (зброї, боєприпасів, вибухових речовин) – 54 %; появи нових злочинних схем в економічній сфері – 42 %; діяльності злочинних угруповань, спрямованих на поглиблення кримінального стану та дестабілізацію внутрішньої соціально-політичної ситуації в Україні – 41 %; експорту на територію України агресором представників кримінального світу – 41 % [1; 2]. Важливим щодо адекватності протидії злочинності в умовах війни та з урахуванням її гібридних форм, є достатньо об'єктивне розуміння детермінації злочинності і особливо в організованих формах прояву.

Окремим науковим та прикладним проблемам протидії злочинності в Україні останнім часом приділяється значна увага. У різні роки вони були предметом монографічних досліджень та дослідницьких проєктів багатьох відомих учених. Водночас, актуальним сьогодні є вивчення та впровадження зарубіжного досвіду розвинених правоохоронних систем щодо протидії організованій злочинності на основі застосування індивідуальної аналітичної компоненти та використання сучасного інформаційно-аналітичного інструментарію.

Сучасна криміногенна ситуація в Україні – якісно новий феномен як за масштабами злочинних проявів, так і за ступенем їх руйнівного впливу на життєдіяльність суспільства, права і свободи громадян. За останні роки відбулася трансформація злочинності в нашій країні, зросла кількість організованих злочинних формувань, які мають чітку ієрархічну структуру, використовують новітні технічні засоби забезпечення протиправної діяльності, протидії правоохоронним органам. Організовані злочинні угруповання перетворилися на симбіоз ділків тіньової економіки, озброєних груп, що обслуговують їх, та корумпованих державних службовців різних рівнів. Саме ослаблення державного

контролю за ситуацією в країні дає можливість криміналітету задавати тон, диктувати свої правила поведінки, ідеологію, субкультуру, лобювати вигідні їй правові, організаційні і тактичні рішення легітимної влади, здійснювати активну протидію правоохоронним структурам. Для організації злочинної діяльності вони оперують значними грошовими ресурсами, які, зокрема, використовуються для підкупу державних службовців, працівників правоохоронних органів, залучення фахівців різних галузей для створення ефективних механізмів, технологій, способів та схем вчинення злочинів тощо. Ситуація значно погіршується у зв'язку з активізацією агресивних проявів тероризму та екстремізму [3].

Світовою практикою докладалося немало зусиль, результатом яких були значні успіхи щодо кримінального переслідування організованих злочинних угруповань. Свого часу Стіер і Ричардс зазначали, «...прокурори та слідчі, які переймалися організованою злочинністю, вважали, що коли кожна особа зі списку особливо небезпечних злочинців буде знаходитися за ґратами, то тільки цей один факт паралізує організовану злочинність та усуне її корупційний характер... Втім повільно, але впевнено практики та теоретики зрозуміли, що організована злочинність має регенеративний характер... і тому правоохоронні органи почали зосереджувати свої зусилля на джерелах її існування та впливі на неї... [5].

Тобто, висновком стало те, що правоохоронна діяльність стосовно організованої злочинності повинна зосереджуватись не на окремих учасниках, які мають бути покарані за конкретні правопорушення, а на більш широких аспектах кримінальної поведінки та субкультури оргзлочинності. Саме тому в 1983 році Дінтіно та Мартен зазначили, що розвідувальна аналітика залишається єдиним раціональним засобом вирішення проблеми організованої злочинності [6].

Поглиблюючи розуміння зазначеного, важливим є розуміння впровадження та розвитку довготривалої компоненти розвідувальної аналітики, саме стратегічного бачення щодо організованої злочинності. «Для отримання значних результатів розслідування повинні бути складовою загальної стратегії, яка націлена не лише на покарання окремих осіб і окремих підприємств; розслідування мають спиратися на поінформоване розуміння проблеми організованої злочинності, яка вирішується, та повинні враховувати довгострокові наслідки як конкретної ухваленої стратегії, так і повсякденної оперативної роботи з виконання цієї стратегії» [7].

Розвідувальна аналітика стратегічного рівня забезпечує ефективність майбутніх розслідувань, розуміння тих процесів, які відбуваються у злочинному середовищі, з'ясування умов формування та існування злочинних формувань, обраних ними механізмів вчинення злочинів, рольової участі у цьому процесі кожного учасника злочинного угруповання, руху тінювих та певних легальних фінансових потоків, які є підґрунтям існування цих угруповань або навпаки предметом їх злочинних інтересів, функціонування інфраструктури організованої

злочинності тощо, водночас, вивчає її еволюцію, сфери впливу та фактори поширення [8].

Організована злочинність є суттєвою проблемою для всіх країн. Це не тільки проблема у національній правоохоронній діяльності, яка підриває державну безпеку, але також має потенціал для впливу на інші важливі галузі безпеки людини, будь-то соціальна, політична, економічна чи екологічна сфера [9].

Наразі показовим є багаторічний цикл політики щодо реагування на тяжкі злочини та організовану злочинність [10], розроблений у 2010 році ЄС з метою послідовного та методичного усунення найбільш важливих кримінальних загроз шляхом ефективного співробітництва між відповідними службами країн-членів, установами й органами ЄС. Даний підхід був затверджений Радою ЄС у грудні 2010 року [4].

Початком реалізації зазначеного циклу політики ЄС стало створення Оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA – Serious and Organised Crime Threat Assessment), в рамках якого Європол формує аналітичні висновки, які трансформуються в політичні пріоритети, стратегічні цілі та оперативні плани дій ЄС. Важливим є зв'язок між висновками Оцінки загроз тяжких злочинів та організованої злочинності (SOCTA) та визначенням цілей і планів [11].

Відповідно до вимог SOCTA є стратегічним звітом, який оцінює та приділяє особливу увагу в боротьбі з тяжкими злочинами та організованою злочинністю в ЄС. Звіт SOCTA містить аналіз та оцінку вразливих сфер та специфічних регіонів країн-членів, на контролювання яких направлена діяльність злочинних груп. Крім того, SOCTA містить детальний аналіз сфер злочинної діяльності, окремо організованих злочинних угруповань (ОЗУ), у тому числі методи діяльності та інфраструктуру, що використовується. Загальний вплив на суспільство тяжких злочинів та організованої злочинності також є предметом аналізу та відображення у Звіті SOCTA. Усе це реалізується на основі розробленої чіткої та прозорої методології. Сформована методологія SOCTA акцентує увагу на визначенні основних загроз та ризиків в послідовній боротьбі з тяжкими злочинами та організованою злочинністю в ЄС.

У свою чергу, починаючи з 2016 року, в Україні з'являються одночасно різноманітні ініціативи щодо впровадження відповідної методології Європолу SOCTA в правоохоронній системі. Ключовою стала ініціатива Консультативної місії Європейського Союзу в Україні (далі - КМЕС), на платформі якої було створено міжвідомчу робочу групу з вивчення методології та впровадження SOCTA в Україні. Представники робочої групи приймали участь у навчальних візитах до Європолу та в семінарах, що проводились представниками Європолу в Україні. Започатковано процес адаптації до українських реалій

методології Європолу SOCTA реалій згідно нормативно-правової бази та специфіки правоохоронних органів.

Висновки. Розуміючи масштаби і наслідки організованої злочинності, а також необхідність реалізації ефективних стратегій щодо зведення до мінімуму такої злочинної діяльності, абсолютно необхідною стає національна відповідь. Реалізація процесу національного оцінювання ризиків організованої злочинності забезпечить краще та більш глибоке розуміння пов'язаних із цим проблем і методів роботи, що використовуються злочинцями у певний період часу. Важливо розуміти загальну картину загроз і шкоди, пов'язаних із організованою злочинністю, її вплив (на міжнародному, національному та місцевому рівні) і те як вона змінюється та розвивається. Неменш важливо, що це буде адекватною відповіддю організованій злочинності, визначаючи пріоритетні напрями правоохоронної діяльності. Це також дозволить розробити та реалізувати більш ефективні та скоординовані стратегії, які будуть ефективніше запобігати і забезпечувати розслідування організованої злочинної діяльності. Це дозволить державі та її правоохоронним органам зайняти найвищу сходинку щодо вирішення проблеми організованої злочинності, з більшою вірогідністю забезпечити відповідний рівень безпеки в суспільстві та підвищити суспільну довіру.

Список використаних джерел

1. Звіт про науково-дослідну роботу «Методологічні засади оцінювання гібридних загроз та ризиків у сфері громадської безпеки та цивільного захисту». № держреєстрації 0120U100239.

2. Kovalchuk T.I., Korystin O. Y., Sviridyuk N. P. Hybrid threats in the civil security sector in Ukraine. Проблеми законності. 2019. Вип. 147. С. 163–175.

3. Ковальчук Т.І., Користін О.Є., Свиридчук Н.П. Гібридні загрози у секторі цивільної безпеки в Україні. Наука і правоохоронна. 2019. № 3 (45). С. 69–79. DOI: 10.36486/np.2019308 4. Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017 (SOCTA): Updated methodology November 2015], Brussels, 11 December 2015.

5. Stier, Edwin and Peter, Richards (1986), «Strategic Decision Making in Organized Crime Control; The need for a Broadened Perspective», Major Issues in Organized Crime Control. Washington, DC: National Institute of Justice.

6. Dintino, Justin and Frederick T- Martens (1983), Police Intelligence Systems in Crime Control. Springfield, IL.

7. Goldstock, Ronald (1986), «Operational Issues in Organized Crime Control» Major Issues in Organized Crime Control. Washington DC: National Institute of Justice.

8. Peterson, Marilyn B. (1994), «Intelligence and Analysis within the Organized Crime Function», Handbook of Organized Crime in the United States, Robert J. Kelly, Ko-Lin Chin and Rufus Schatzberg, editors. Westport, CT: Greenwood Press.

9. The evolving challenge of transnational organized crime, Trends in Crime and Justice, 2005 (UNODC/UNICRI), p. 25–54.

10. 15358 / 10 COSI 69 ENFOPOL 298 CRIMORG 185 ENFOCUSTOM 94, URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15358-2010-INIT/en/pdf>.

11. Europol, URL: www.europol.europa.eu/index.asp?page=publications&language.

Симоненко Євгеній Віталійович,

начальник сектору кримінального аналізу
відділу кримінальної поліції Одеського
районного управління поліції
ГУНП в Одеській області;

Лисенко Анна Едуардівна,

інспектор відділу аналітичної роботи
управління кримінального аналізу
ГУНП в Одеській області;

Кузін Олександр Костянтинович,

інспектор відділу оперативних обліків
управління кримінального аналізу
ГУНП в Одеській області

ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ КРИМІНАЛЬНОГО АНАЛІЗУ

Одним із інструментів підвищення рівня протидії злочинності є використання новітніх досягнень та засобів технічного прогресу. Оперативність та ефективність застосування сучасних інформаційних технологій і автоматизованих баз даних відіграє значну роль у процесі розслідування кримінальних правопорушень, адже розслідування злочинів повною мірою залежить від інформації.

Інформаційні технології являють собою сукупність методів, інформаційних процесів їх використанням засобів обчислювальної техніки, що забезпечують високу швидкість оброблення даних, швидкий пошук інформації, розосередження даних, доступ до джерел інформації незалежно від місця їх розташування [1].

Основою проведення кримінального аналізу є наявність якісного програмного забезпечення, адже аналітик щодня працює з великим обсягом інформації, яку отримує з інформаційних систем накопичувального характеру. У сучасних умовах інформаційні технології незамінні під час одержання інформації, побудови планів, схем, графіків, моделей, а також при ідентифікації особи, тощо.

Використання ПЗ під час аналізу даних має чимало переваг, підвищує результативність та ефективність роботи, дає можливість легко знаходити необхідні відомості та отримувати до них доступ. Розвиток сучасних інформаційних технологій дає змогу для створення